

УДК 338.658

ГРИНЬКО Тетяна Валеріївна,

доктор економічних наук, професор, декан факультету економіки,
професор кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна
ORCID ID: 0000-0002-7882-4523
e-mail: greisy25@gmail.com

ГВІНІАШВІЛІ Тетяна Зурабівна,

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна
ORCID ID: 0000-0002-7961-2549
e-mail: gvintanya@gmail.com

БІРЮКОВА Поліна Василівна,

здобувач вищої освіти,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна
ORCID ID: 0009-0008-9022-5778
e-mail: polka.birka@gmail.com

ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджується інноваційна складова економічної безпеки підприємства. Розглянуто різні підходи до визначення поняття «економічна безпека підприємства» та систематизовано її ключові складові. Особлива увага приділяється ролі інноваційної компоненти в забезпеченні економічної стійкості та конкурентоспроможності підприємства. Проаналізовано сутність поняття «інноваційна безпека підприємства» з різних наукових позицій. Виокремлено основні групи ризиків, які впливають на інноваційну безпеку: технологічні, ринкові та проектні. Досліджено систему показників для оцінювання ефективності інновацій з урахуванням специфіки інноваційної діяльності. Обґрунтовано необхідність комплексного підходу до управління інноваційною безпекою на підприємстві.

Ключові слова: економічна безпека, підприємство, економічна безпека підприємства, складові економічної безпеки, інноваційна безпека, інноваційна безпека підприємства, інновації.

JEL classification: M21; O31

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2024.2.20.32>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Забезпечення економічної безпеки є ключовою передумовою стабільного функціонування та розвитку сучасних підприємств незалежно від їх сфери діяльності. У свою чергу, активна інноваційна діяльність на всіх рівнях є необхідністю для ефективного сталого розвитку українських підприємств та економіки країни загалом. В

сучасних бізнес-реаліях інноваціям у різних сферах діяльності підприємства надається вирішальне значення, адже саме вони сприяють забезпеченню довгострокових конкурентних переваг та підвищенню іміджу підприємства. Інновації становлять основу інноваційної безпеки, без якої, як правило, неможливі розвиток та стабільність підприємства. Усвідомлення потреби щодо створення та підтримки інноваційної безпеки є гарантією ефективного й успішного управління підприємством, а також розвитку

його потенціалу для майбутнього зростання. Тому виклики, які пов'язані з розвитком інновацій, стають одними з найбільш складних завдань у галузі забезпечення економічної безпеки як для національної економіки, так і для окремих суб'єктів бізнесу.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми економічної безпеки на рівні держави, регіонів та окремих підприємств знаходяться в центрі уваги наукових досліджень багатьох провідних вітчизняних та зарубіжних науковців, включаючи І. Боса [4], С. Лебедко [23], І. Бланка [3], Т. Меліхову [25], О. Ареф'єва [1], Г. Пухальської [29], Г. Христин [29], А. Вергун [5], К. Стріжко [5], В. Зайченко [19], С. Коваленко [19], О. Мішина [26], С. Мішиної [26], І. Шевченко [36], Т. Зубко [20], Р. Дацків [15], Л. Шемаєвої [37], В. Панченко [28], Л. Кошембар [21], В. Гаркуші [7], Є. Єршової [7], Г. Разумової [30], А. Усатенко [30] та ін. Дані вчені виокремлюють п'ять основних підходів до визначення сутності поняття «економічної безпеки підприємства», а саме: комплексний, функціональний, ресурсний, стратегічний та функціональний. Наукові підходи до визначення складових економічної безпеки розглядалися у роботах Н. Гічова [9], Г. Ткачук [32], А. Турило [33], О. Зінченко [33], О. Чорної [35], Н. Білошкурської [2], О. Сосновської [31], М. Житар [31]. Питання інноваційної безпеки підприємства досліджувалися та розглядалися в різних аспектах численними науковцями, серед яких О. Гавриш [6], Г. Черняк [6], Є. Діденко [16], Ю. Моторна [16], О. Дьяченко [17], Л. Артеменко [18], В. Кулаженко [22], О. Маслак [24], Є. Науменко [27], С. Шкарлет [39]. Зважаючи на постійні виклики мінливого ринкового середовища, проблематика забезпечення економічної безпеки підприємств залишається актуальною і потребує подальших ґрунтовних досліджень, зокрема в частині інноваційної складової.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

В умовах постійних змін зовнішнього бізнес-середовища та зростання конкуренції,

забезпечення високого рівня економічної безпеки є основною передумовою стабільного функціонування та успішного розвитку підприємства. При цьому важлива роль відводиться інноваційній складовій, яка дозволяє підприємству підвищувати конкурентоспроможність, адаптуватися до мінливих умов, ефективно використовувати ресурси. Однак, за таких обставин, інноваційні процеси супроводжуються численними ризиками, які потребують ретельного дослідження та управління.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою даного дослідження є визначення сутності інноваційної безпеки підприємства, систематизація підходів до її забезпечення, виокремлення ключових груп ризиків інноваційної діяльності та формування системи показників для оцінювання управління інноваційною безпекою підприємства.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Економічна безпека підприємства є ключовою умовою забезпечення його життєздатності. Тільки при забезпеченні високого рівня економічної безпеки керівництво та працівники можуть ефективно впроваджувати стратегії та заходи, спрямовані на досягнення цілей розвитку підприємства.

За сучасних умов існують різноманітні думки науковців щодо визначення сутності поняття «економічна безпека підприємства», тому особливої актуальності набуває систематизація цих підходів. За результатами аналізу можна виокремити такі підходи: комплексний, функціональний, ресурсний, стратегічний та системний (табл. 1). Слід відзначити, що на рівень економічної безпеки підприємства впливає безліч факторів. Відповідно до комплексного підходу, економічна безпека підприємства розглядається як комплексне поняття, що охоплює різні аспекти, такі як фінансові, технічні, правові, інформаційні, кадрові тощо [1; 4; 25; 29]. Функціональний підхід, у свою чергу, розглядає економічну безпеку підприємства як здатність виконувати свої

функції та завдання без порушень та відповідно до встановлених стандартів [5; 19; 26; 36].

Ресурсний підхід – акцентує увагу на ресурсах, необхідних для забезпечення економічної безпеки підприємства, включаючи фінансові, людські, технічні та інші ресурси [3; 20; 21]. Стратегічний підхід визначає економічну безпеку підприємства через його здатність до реалізації стратегічних рішень та адаптації до змін в економічному середовищі [28; 37]. Згідно системного підходу економічна безпека підприємства розглядається як частина загальної системи економічної безпеки, що включає взаємодію з іншими суб'єктами економіки та соціальним середовищем [7; 15; 30]. Кожен з цих підходів має свої переваги та обмеження, і вони можуть застосовуватися в залежності від конкретного контексту дослідження або аналізу.

Отже, існують різні підходи до визначення сутності економічної безпеки підприємства. На наш погляд, це зумовлено неповним розумінням складових даного поняття. Складові економічної безпеки є основою функціонування системи економічної безпеки на будь-якому рівні економічного розвитку. Тому доцільним є проведення аналізу цих підходів (рис. 1). Згідно наших досліджень, базовим підходом до визначення складових економічної безпеки підприємства є ресурсно-функціональний підхід, який класично визнаний у системі економічної безпеки. Його притримуються такі науковці, як Турило А. М., Зінченко О. А., Турило А. А., Гічова Н. Ю., Ткачук Г. О., Чорна О. Ю. У більш сучасних дослідженнях вчені частіше використовують раціональний підхід до визначення складових економічної безпеки підприємства, шляхом систематизації та угруповання основних складових. Іншими словами, зменшення кількості об'єктів приводить до появи комплексних складових [32].

Виходячи з аналізу наведених підходів на рис. 1, інноваційна складова економічної безпеки підприємства визначається різноманітними аспектами відповідно до думок різних науковців. Деякі дослідники включають інноваційну безпеку в ресурсно-функціональний підхід разом із іншими елементами, такими як виробнича, фінансова,

технічна складова тощо. Інші автори розглядають інноваційну складову окремо, надаючи їй значення на рівні раціонального підходу, спільно з іншими ключовими аспектами, такими як фінансова та ресурсна безпека. Таким чином, інноваційна безпека підприємства є важливим елементом у всіх визначеннях економічної безпеки, враховуючи її значення для забезпечення стабільності та конкурентоспроможності підприємства.

У зв'язку з постійними змінами в умовах економічної діяльності, які відбуваються через впровадження нових технологій та інновацій, інноваційна складова стає однією з найважливіших для забезпечення високого рівня економічної безпеки підприємства [17]. Тому, інноваційна складова є однією з основних аспектів економічної безпеки підприємства, оскільки вона сприяє збільшенню його конкурентоспроможності та стійкості на ринку. Впровадження новаторських рішень дозволяє підприємству не лише виходити на нові ринки та залучати нових клієнтів, але й ефективно адаптуватися до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Інновації сприяють оптимізації виробничих процесів та ресурсного використання, що в свою чергу підвищує продуктивність та знижує витрати. Крім того, вони є стимулом для залучення інвестицій та сприяють розвитку підприємства як інноваційного лідера у своїй галузі. Інновації є ключовим фактором в реалізації стратегії розвитку та досягнення довгострокових цілей підприємства [33].

Основною для розуміння процесу управління інноваційною безпекою підприємства є розкриття її сутності як економічної концепції. Підходи до сутності поняття «інноваційна безпека підприємства», запропоновані сучасними науковцями наведено у табл. 2.

Грунтуючись на запропонованих тлумаченнях, можна зробити висновок, що «інноваційна безпека підприємства» – це комплексний стан підприємства, зумовлений впливом внутрішніх та зовнішніх факторів, який забезпечує стійкий інноваційний розвиток шляхом систематичного впровадження передових змін у всіх сферах діяльності.

Систематизація підходів до визначення сутності поняття «економічна безпека підприємства»

№	Науковець	Визначення
Комплексний підхід		
1	Ареф'єва О. [1]	Загальна ситуація підприємства, яка дозволяє виконувати власну стратегію функціонування.
2	Боса І. [4]	Стан господарського суб'єкта, який відображає його здатність максимально ефективно використовувати наявні ресурси для забезпечення стабільної економічної та господарської діяльності та запланованого розвитку.
3	Меліхова Т. [25]	Оптимально організована діяльність служби економічної безпеки на підприємстві, спрямована на забезпечення надійного захисту його функціонування від зовнішніх та внутрішніх загроз. Вона підтримує високий рівень економічної самостійності підприємства, щоб уникнути несподіваних втрат, швидко реагувати на зміни у навколишньому середовищі, попереджувати негативні наслідки та ефективно використовувати наявні ресурси для покращення фінансового стану й досягнення стратегічних цілей.
4	Пухальська Г., Христинич Г. [29]	Комплексне поняття, яке включає системи моніторингу, попередження, профілактики, поточних і прогностичних заходів для нейтралізації можливих загроз і мінімізації їхніх наслідків.
Функціональний підхід		
5	Вергун А., Стріжко К. [5]	Забезпечення стійкого та ефективного функціонування суб'єкта господарювання через відвернення негативного впливу ззовні та всередині, використовуючи всі ресурси ефективно.
6	Зайченко В., Коваленко С. [19]	Стійкий і збалансований стан підприємства, що забезпечує його захищеність від ризиків зовні та всередині, а також забезпечує стабільне функціонування.
7	Мішин О., Мішина С. [26]	Стан, коли бізнес-процеси та їх ресурсне забезпечення захищені від внутрішніх та зовнішніх загроз, що дозволяє підприємству ефективно функціонувати та розвиватися з мінімальними збитками.
8	Шевченко І. [36]	Сукупність факторів, що забезпечують незалежність, стабільність і здатність до прогресу в умовах негативних факторів.
Ресурсний підхід		
9	Бланк І. [3]	Становище, коли ресурси використовуються найбільш ефективно для запобігання загрозам і забезпечення стабільності підприємства в теперішньому та майбутньому.
10	Зубко Т. [20]	Забезпечення захищеності діяльності підприємства від негативного впливу із зовні та всередині, а також максимальне використання ресурсів для стабільного функціонування.
11	Кошембар Л. [21]	Стан розвитку підприємства, який відзначається стабільністю економічного та фінансового зростання, ефективністю у нейтралізації негативних впливів та протидії їм на всіх етапах діяльності.
Стратегічний підхід		
12	Панченко В. [28]	Сукупність управлінських дій, спрямованих на забезпечення стабільності діяльності підприємства через нейтралізацію ризиків.
13	Шемаєва Л. [37]	Забезпечення втілення стратегічних інтересів підприємства на основі використання можливостей зовнішнього середовища шляхом продуктивної взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища.
Системний підхід		
14	Гаркуша В., Єршова Н. [7]	Стан, коли економічні інтереси підприємства узгоджені з інтересами стейкхолдерів через зони можливостей в системі «господарюючий суб'єкт-середовище», що дозволяє уникнути загроз економічним інтересам.
15	Дацків Р. [15]	Сукупність властивостей стану виробничої підсистеми економічної системи, що забезпечує можливість досягнення цілей всієї системи.
16	Разумова Г., Усаєнко А. [30]	Забезпечення можливості самостійного функціонування підприємства та сприяння виконанню регіональних та державних функцій.

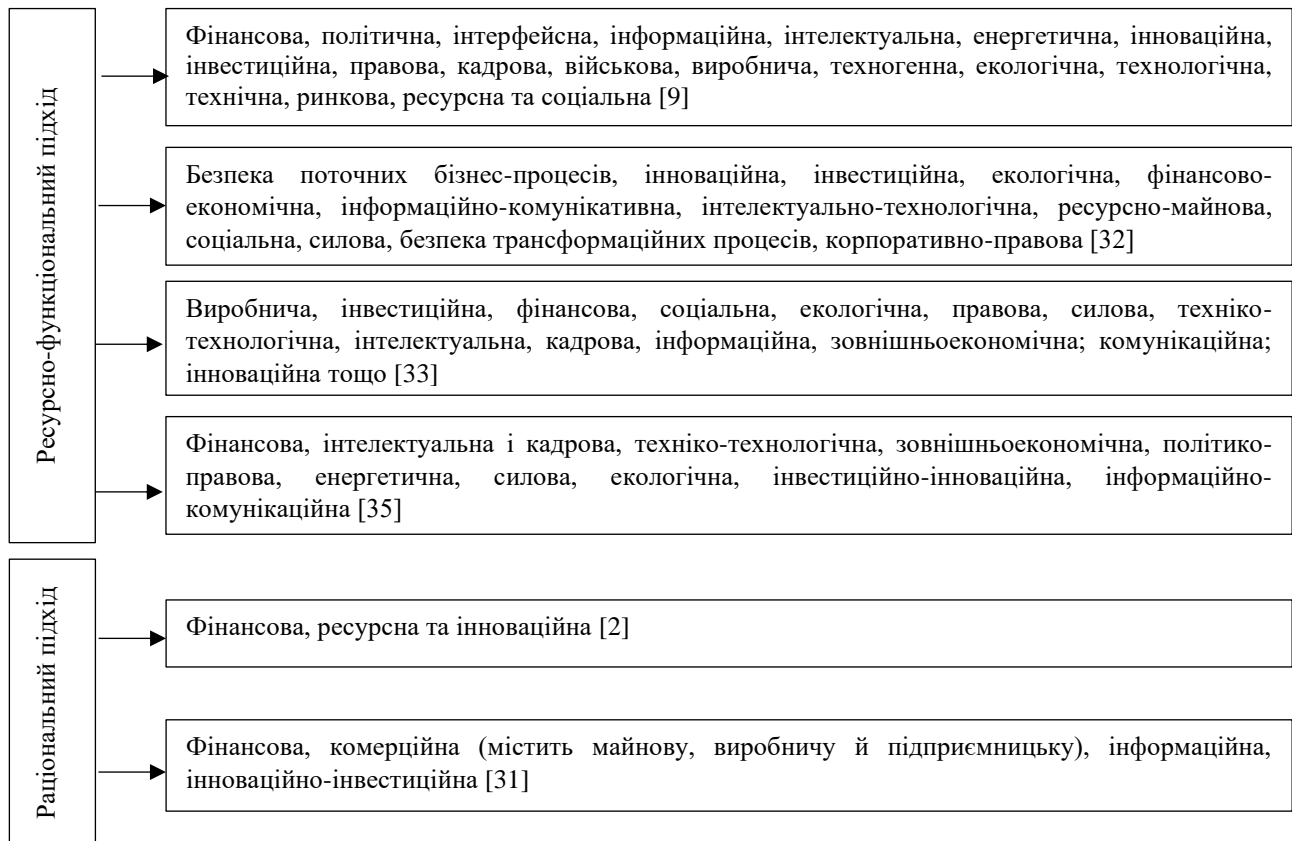

Рис. 1. Систематизація підходів до визначення складових економічної безпеки підприємства

Вона передбачає формування сприятливого середовища для генерації та реалізації інновацій, ефективне використання ресурсів та підприємницьких можливостей, мінімізацію ризиків та загроз, пов'язаних з інноваційними процесами. Інноваційна безпека також спрямована на досягнення довгострокової конкурентоспроможності, захист інноваційного потенціалу підприємства, створення продукції та технологій, що відповідають світовим стандартам. Вона реалізується через комплекс заходів, які охоплюють розвиток та захист інноваційних практик на всіх етапах функціонування підприємства, впровадження інноваційної стратегії розвитку, забезпечення необхідних умов для активізації інноваційної діяльності у виробничій, технологічній, економічній, організаційній та соціальній сферах.

Отже, інноваційна безпека підприємства є багатоаспектним поняттям, що інтегрує елементи інноваційного розвитку, управління ризиками, захисту інновацій, стратегічного планування та формування сприятливого інноваційного середовища з метою зміцнення конкурентних позицій, забезпечення стійкого

зростання та адаптації до мінливих умов ринку.

Інноваційна безпека включає в себе три основні групи ризиків [14; 34]:

1. Технологічні ризики. Ці ризики стосуються ймовірності успішного отримання кінцевих науково-технічних результатів при розробці інновації. Тут враховується безпека та перспективність проведених досліджень, своєчасність впровадження розробок у виробничий процес, відповідність використовуваного обладнання сучасним технологічним вимогам. Також, вони вимагають ретельного планування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, залучення висококваліфікованих фахівців, сучасного обладнання.

2. Ринкові ризики. Дана група ризиків пов'язана з готовністю ринкового середовища сприйняти інноваційний продукт чи послугу, який буде впроваджений підприємством. Сюди входять такі фактори, як наявність прихованого попиту на інновацію, очікування споживачів, розробки конкурентів та інші чинники, що визначають ринкову ситуацію. Уникнути цих ризиків можна за рахунок

ретельного дослідження ринку та ефективної маркетингової стратегії.

3. Проектні ризики. Ці ризики безпосередньо пов'язані з управлінням інноваційним проектом – його плануванням, якістю виконання, досягненням запланованих цілей та результатів, дотриманням вартісних та термінових показників реалізації проекту. Їх можна мінімізувати за допомогою ефективного проектного менеджменту.

Для оцінювання економічної ефективності інновацій використовується система кількісних та якісних показників, які відображають співвідношення витрачених ресурсів і отриманих результатів від впровадження інновацій. У свою чергу, ефективність інновацій визначається їх здатністю економити трудові, матеріальні та фінансові ресурси на одиницю створеної

інноваційної продукції чи послуг. Також є загальний принцип оцінки економічної ефективності інновацій, що полягає у порівнянні сукупного ефекту від їх впровадження (результатів) та сукупних витрат на розробку, виробництво та споживання інновацій. Щодо ефекту від реалізації інновацій, то він визначається їх очікуваною ефективністю в різних аспектах [34]:

- 1) соціальному (покращення якості життя);
- 2) функціональному (підвищення ефективності управління);
- 3) технологічному (зростання продуктивності та покращення умов праці);
- 4) продуктивному (покращення якості та розширення асортименту продукції).

Таблиця 2

Аналіз підходів до визначення сутності поняття «інноваційна безпека підприємства»

№	Науковець	Визначення	Ключові характеристики
1	Гавриш О., Черняк Г. [6]	Це рівень розвитку інноваційних здібностей та потенціалу підприємства, який забезпечує захищеність від внутрішніх та зовнішніх економічних ризиків у нестабільних умовах національної економіки	рівень розвитку інноваційних здібностей, інноваційного потенціалу підприємства
2	Діденко Є., Моторна Ю. [16]	Стан підприємства, обумовлений впливом різноманітних внутрішніх та зовнішніх чинників, який забезпечує стійкий розвиток підприємства шляхом систематичного впровадження передових змін у всіх аспектах його діяльності, з урахуванням мінімізації ризиків та втрат від можливих загроз, з метою здобуття довгострокової конкурентоспроможності на ринку та формування високого потенціалу інноваційного розвитку	впровадження змін з метою зміцнення інноваційного потенціалу
3	Дьяченко О., Артеменко Л. [18]	Система заходів, спрямованих на підтримку широкого впровадження інноваційних рішень у всіх аспектах діяльності підприємства, включаючи виробництво та маркетинг, а також захист від внутрішніх і зовнішніх загроз, що можуть виникнути у процесі введення інновацій	впровадження інновацій у всіх аспектах діяльності підприємства
4	Кулаженко В. [22]	Це система заходів безпеки підприємства, яка спрямована на розвиток та захист інноваційних практик як у виробництві, так і на інших етапах функціонування підприємства, з метою забезпечення сприятливого середовища для інновацій та захисту від можливих загроз	система заходів безпеки підприємства
5	Маслак О. [24]	Це стан підприємства, який виникає в результаті систематичних заходів з впровадження інноваційної стратегії розвитку в усіх сферах його діяльності	стан підприємства за результатами реалізації інноваційної стратегії
6	Науменко Є. [27]	Це створення необхідних умов, які сприяють розвитку та використанню інновацій у всіх аспектах: виробничому, технологічному, економічному, організаційному та соціальному, з метою реалізації продукції та технологій, що відповідають світовим стандартам конкурентоспроможності	формування умов для розвитку та використання інновацій
7	Шкарлет С. [39]	Це стійкий розвиток, який досягається шляхом ефективного використання різних видів ресурсів й підприємницьких можливостей для забезпечення стабільності у функціонуванні та динамічному науково-технічному й соціальному розвитку, а також для запобігання внутрішнім та зовнішнім загрозам	ефективне використання різних видів ресурсів й підприємницьких можливостей

Рис. 2. Схема оцінювання інноваційної складової економічної безпеки підприємства

На рівні підприємства ефект від інновацій оцінюється такими економічними показниками, як: зростанням виручки від реалізації інноваційної продукції, через нову якість, зниження собівартості та, відповідно, збільшенням прибутку.

Загалом, при оцінюванні ефективності інноваційної діяльності використовується низка показників, які класифікуються за різними ознаками [34; 39]:

1. За періодом оцінки результатів та витрат: показники за розрахунковий період (наприклад, за строк життєвого циклу інновації) та річні показники ефективності.

2. За ступенем збільшення: одноразові показники, що відображають разовий ефект від інновацій; мультиплікаційні показники, які враховують повторюваний чи багаторазовий ефект.

3. За місцем отримання ефекту: локальні (показники на рівні підрозділу чи підприємства), регіональні (показники в

масштабах регіону), загальнодержавні (макроекономічні показники) та галузеві (показники в межах галузі).

4. За метою визначення: порівняльні (показники для зіставлення альтернативних інноваційних проектів) й абсолютні (показники абсолютної ефективності інновацій).

Вибір конкретної методики і показників оцінювання ефективності інновацій залежить від типу самої інновації, яка може стосуватися: предметів праці (нові матеріали, сировина, енергія тощо); засобів та знарядь праці (новітнє обладнання, їх реконструкція або модернізація); інноваційних проектів загалом; технологічних процесів виробництва (нові виробничі технології); продуктів кінцевого споживання (нові товари чи послуги); методів організації управління, виробництва, а також праці.

Таким чином, для оцінки комплексного впливу інновацій на діяльність підприємства

необхідно застосовувати різноманітні показники з урахуванням специфіки конкретної інновації та цілей аналізу. Відповідно до цього, пропонується наступна схема оцінювання інноваційної складової економічної безпеки підприємства [18; 34; 39] (рис.2).

При цьому, комплексна оцінка рівня інноваційної безпеки підприємства заснована на відборі відповідних індикаторів та встановлення їх порогових значень.

$$K_{\text{нп}} = \frac{\Phi}{E}, \quad (1)$$

де $K_{\text{нп}}$ – коефіцієнт нормалізації показника;

Φ – фактичне значення показника;

E – еталон (максимальне чи мінімальне значення показника залежно від тенденції).

Якщо значення еталона не відповідають граничному значенню індикатора, то як зразок обирається граничне значення. Після цього значення коефіцієнтів усереднюються і розставляються вагові значення індикаторів. Тоді, інтегральний показник інноваційної складової економічної безпеки підприємства буде розраховуватись за формулою:

$$I = x_1 \times k_1 + x_2 \times k_2 + x_3 \times k_3 + \dots + x_n \times k_n, \quad (2)$$

де x_1, x_2, x_3, x_n - середні значення нормалізованих коефіцієнтів;

k_1, k_2, k_3, k_n - вага коефіцієнтів.

Такий підхід дозволяє комплексно оцінити рівень інноваційної безпеки підприємства, виявити ключові проблеми та розробити ефективні управлінські рішення для її підвищення. Тому, регулярний моніторинг динаміки інноваційної складової та вчасне реагування на зміни забезпечать

стійкість підприємства та його конкурентоспроможність в умовах мінливого ринкового середовища.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Забезпечення належного рівня економічної безпеки є критичним для життєздатності та ефективного функціонування підприємства. У цьому контексті інноваційний аспект посідає чільне місце, оскільки дозволяє адаптуватися до мінливого середовища, підвищувати конкурентоспроможність та забезпечувати стійкий розвиток. Також, можна дійти до висновку, що інноваційна безпека підприємства – це комплексний стан, зумовлений дією внутрішніх і зовнішніх чинників, який створює сприятливе середовище для генерування та впровадження інновацій у всіх сферах діяльності з метою досягнення довгострокової конкурентоспроможності, максимально ефективного використання ресурсів та мінімізації ризиків. У свою чергу, ефективне управління інноваційною безпекою потребує впровадження системних заходів, таких як: моніторинг та мінімізація інноваційних ризиків, формування інноваційного середовища, реалізація інноваційної стратегії, застосування відповідних показників оцінки ефективності інновацій. Таким чином, належний рівень інноваційної безпеки є запорукою зміцнення економічної стійкості підприємства, підвищення його гнучкості та адаптивності у динамічному ринковому середовищі, а також досягнення довгострокових конкурентних переваг.

Література

1. Ареф'єва О. В. Планування економічної безпеки підприємств : монографія. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. 170 с.
2. Білошкурська Н. В. Економіко-організаційний механізм формування економічної безпеки підприємства: принципи побудови, структура. *Економіка і держава*. 2013. №12. С. 24–29.
3. Бланк І. А. Управління фінансовою безпекою підприємства. Київ : Ельга, Ніка-Центр, 2009. 784 с.
4. Боса І. Етимологія поняття «економічна безпека підприємства». *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2022. № 6, Том 2. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/03/2022-312-62-50.pdf> (дата звернення: 22.03.2024).
5. Вергун А. М., Стріжко К. В. Сучасні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. *«Ефективна економіка»*. 2015. №6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4142> (дата

звернення: 24.03.2024).

6. Гавриш О. А., Черняк Г. М. Інноваційний розвиток як необхідна складова економічної безпеки сучасних підприємств. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2014. №11. С. 451–455.

7. Гаркуша В. О., Єршова Н. Ю. Систематизація наукових поглядів щодо сутності поняття «економічна безпека підприємства». *Економіка та суспільство*. 2021. № 28. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-34>

8. Гвініашвілі Т.З., Гринько Т.В. Механізм функціонування суб'єктів підприємництва в контексті економічної безпеки країни. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2018. Вип. 3(15). С. 58-64.

9. Гічова Н. Ю. Дослідження функціональних складників економічної безпеки підприємства. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Економіка і управління. 2018. Т. 29(68). № 1. С. 49–52.

10. Гринько Т.В. Управління адаптивним інноваційним розвитком промислових підприємств: економічне обґрунтування та концептуальні засади: Монографія. Донецьк, 2011. 352 с.

11. Гринько Т.В., Гвініашвілі Т.З., Морока Д.М. Особливості та пріоритети інноваційного розвитку підприємницьких структур в сучасних мінливих умовах. *Економічний простір*, 2021. № 175. С. 52-58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/175-10>

12. Гринько Т.В., Гвініашвілі Т.З., Романова Л.П. Науково-методичний підхід до формування механізму управління розвитком інноваційного потенціалу підприємства. *Innovation and Sustainability*, 2022. № 4. С. 30-38. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2022.4.30.38>

13. Гринько Т.В., Гвініашвілі Т.З., Халецька В.В. Сучасний стан та проблеми інноваційного розвитку вітчизняних суб'єктів підприємництва в кризових умовах. *Інвестиції: практика та досвід*, 2022. № 24. С. 5-11. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.24.5>

14. Гришова І. Ю., Непочатенко В.О. Вплив інституціональної структури на розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств. *Економіка: реалії часу*. Економіка промисловості та організація виробництва. 2013. № 2 (7). С. 47–51. URL: <https://lib.udau.edu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/7739d41c-c968-4c0b-bb98-fbb6e48c82ac/content> (дата звернення: 25.03.2024).

15. Дацків Р. М. Економічна безпека держави в умовах глобальної конкуренції. Львів : Центр Європи, 2006. 159 с.

16. Діденко Є. О., Моторна Ю. С. Особливості формування інноваційної безпеки підприємства. *«Ефективна економіка»*. 2018. №1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/46.pdf (дата звернення: 24.03.2024).

17. Дьяченко О. А. Артеменко Л. П. Економічна безпека інноваційно-орієнтованих підприємств в умовах євроінтеграції. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2015. № 12. С. 173–180. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2015_12_28 (дата звернення: 23.03.2024).

18. Дьяченко О. А. Артеменко Л. П. Інноваційна складова економічної безпеки підприємства. *Збірник наукових праць молодих вчених «Актуальні проблеми економіки та управління»*. 2014. №8. URL: <https://ela.kpi.ua/items/9967c497-6111-48a1-a0ce-821bb72c0a03> (дата звернення: 24.03.2024).

19. Зайченко В. В., Коваленко С. В. Економічна безпека підприємства: сутність та основні складові. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2013. №23. С. 410–414.

20. Зубко Т. Л. Методика визначення економічної безпеки підприємства. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2016. №2 (16). С. 69–76.

21. Кошембар Л. О. Механізм удосконалення системи економічної безпеки суб'єктів господарювання на основі оптимізації оподаткування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 21.04.02. Київ, 2009. 21 с.

22. Кулаженко В. В. Особливості інноваційної складової економічної безпеки підприємства. *Вісник КНУТД*. 2012. №2. С. 123–127.

23. Лебедко С. А. Систематизація теоретичних підходів до визначення поняття «економічна безпека підприємства». *«Ефективна економіка»*. 2015. №11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4512> (дата звернення: 22.03.2024).

24. Маслак О. О. Безпека інноваційного розвитку промисловості як складова національної безпеки країни. *Бізнес Інформ*. 2014. №7. С. 93–97.

25. Меліхова Т. О. Наукові підходи до визначення сутності поняття «економічна безпека підприємства». *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Ужгород, 2018. №17, Ч. 1. С. 167–170. URL: <http://www.visnyk->

econom.uzhnu.uz.ua/archive/17_1_2018ua/38.pdf (дата звернення: 24.03.2024).

26. Мішин О. Ю., Мішина С. В. Сутність поняття «економічна безпека підприємства». *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 38. С. 86–92. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2012_38\(dodatok\)__19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2012_38(dodatok)__19) (дата звернення: 22.03.2024).

27. Науменко Є. Ю. Структура економічної безпеки підприємства в умовах кризи. *Молодий вчений*. 2017. №6. С. 466–471.

28. Панченко В. А. Систематизація підходів до трактування поняття «економічна безпека підприємств». *«Ефективна економіка»*. 2015. №6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6512> (дата звернення: 24.03.2024).

29. Пухальська Г. В., Христинич Г. О. Економічна безпека підприємства: сутність та її складові. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2008. № 6. Т.1. С. 197–200.

30. Разумова Г., Усатенко А. Кадрова безпека як складова економічної безпеки підприємства. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпро, 11 березня 2022 р. Дніпро, 2022. С. 166–167.

31. Сосновська О. О., Житар М. О. Економічна безпека підприємства: сутність та ознаки забезпечення. *Облік і фінанси*. 2018. № 3(81). С. 124–132.

32. Ткачук Г. О. Складники економічної безпеки підприємства: важливий науковий аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Економіка і менеджмент*. 2020. №41. С. 39–45. DOI: <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2019-41-6>.

33. Турило А. М., Зінченко О. А., Турило А. А. Інновації як ключовий чинник економічної та фінансової безпеки підприємства в умовах зовнішньо-економічної діяльності. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2014. №1 (10), Том 2. С. 224–229.

34. Управління інноваційною складовою економічної безпеки : монографія : у 4 т. / за ред. д. е. н., професора Прокопенко О. В. (гол. ред.), к. е. н., доцента Школа В. Ю., к. е. н. Щербаченко В. О. Суми : Триторія, 2017. Т. 1. 464 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/231758678.pdf> (дата звернення: 25.03.2024).

35. Чорна О. Ю. Основні функціональні складові економічної безпеки інтегрованої промислової структури. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2016. № 6 (230). С. 187–193. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84594166.pdf> (дата звернення: 23.03.2024).

36. Шевченко І. Особливості формування системи економічної безпеки підприємства. *Наука молода*. 2008. № 10. С. 178–181.

37. Шемяєва Л. Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища : автореф. дис... д-ра екон. наук : 21.04.02. Київ, 2010. 40 с.

38. Шендерівська Л. П., Кваско А. В. Напрями розвитку інноваційного потенціалу підприємств. *Економічний простір*, 2021. № 166. С. 74-80. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/816/791> (дата звернення: 20.09.2022)

39. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект : монографія Київ : Книжкове вид-во НАУ, 2007. 436 с.

40. Ardito, L., Petruzzelli A. M., Dezi, L., Castellano, S. The influence of inbound open innovation on ambidexterity performance: does it pay to source knowledge from supply chain stakeholders? *Journal of Business Research*. 2020. Vol. 119. P. 321-329.

41. Bouncken, R. B., Kraus, S., RoigTierno N. Knowledge-and innovation-based business models for future growth: Digitalized business models and portfolio considerations. *Review of Managerial Science*. 2021. Vol. 15. No. 1. P. 1-14

42. Hacklin, F., Björkdahl J., Wallin M. W. Strategies for business model innovation: How firms reel in migrating value. *Long range planning*. 2018. Vol. 51. No. 1. P. 82-110.

43. Hviniashvili T., Rezchikov V. (2019) Innovative component of national economic security. *Österreichisches Multiscience Journal* (Innsbruck, Austria), 2019. VOL 2, No22. С. 7-11.

References

1. Aref'eva O.V. (2005), Planning of Economic Security of Enterprises: Monograph, European University Publishing House, Kyiv.

2. Biloshkurska N.V. (2013), "Economic and organizational mechanism of enterprise economic security formation: principles of construction, structure", *Economics and State*, No. 12, pp. 24-29.

3. Blank I.A. (2009), Management of Enterprise Financial Security, Elga, Nika-Center, Kyiv.

4. Bosa I. (2022), "Etymology of the concept 'economic security of an enterprise'", *Bulletin of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, Vol. 2, No. 6, available at: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/03/2022-312-62-50.pdf> (accessed 22 March

2024).

5. Vergun A.M. and Strizhko, K.V. (2015), "Modern approaches to assessing the level of financial security of an enterprise", *Efficient Economy*, No. 6, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4142> (accessed 24 March 2024).

6. Gavrysh O.A. and Chernyak, G.M. (2014), "Innovative development as a necessary component of economic security of modern enterprises", *Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"*, No. 11, pp. 451-455.

7. Harkusha V.O. and Yershova, N.Yu. (2021), "Systematization of scientific views on the essence of the concept 'economic security of an enterprise'", *Economy and Society*, No. 28, doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-34>

8. Hviniashvili T.Z. and Grynko, T.V. (2018), "The mechanism of entrepreneurship entities' functioning in the context of economic security of the country", *Economic Bulletin of Zaporizhzhia State Engineering Academy*, Issue 3(15), Helvetica Publishing House, Zaporizhzhia, pp. 58-64.

9. Hichova N.Yu. (2018), "Research of functional components of enterprise economic security", *Scientific Notes of Ternopil National University named after V.I. Vernadsky. Economics and Management*, Vol. 29(68), No. 1, pp. 49-52.

10. Grynko T.V. (2011), *Management of Adaptive Innovative Development of Industrial Enterprises: Economic Substantiation and Conceptual Foundations: Monograph*, Donetsk.

11. Grynko T.V., Hviniashvili, T.Z. and Moroka, D.M. (2021), "Features and priorities of innovative development of entrepreneurial structures in modern changing conditions", *Economic Space*, No. 175, pp. 52-58, doi: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/175-10>

12. Grynko T.V., Hviniashvili, T.Z. and Romanova, L.P. (2022), "Scientific and methodological approach to the formation of a mechanism for managing the development of an enterprise's innovative potential", *Innovation and Sustainability*, No. 4, pp. 30-38, doi: <https://doi.org/10.31649/ins.2022.4.30.38>

13. Grynko T.V., Hviniashvili, T.Z. and Khaletska, V.V. (2022), "Current state and problems of innovative development of domestic entrepreneurship entities in crisis conditions", *Investments: Practice and Experience*, No. 24, pp. 5-11, doi: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.24.5>

14. Gryshova I.Yu. and Nepochatenko V.O. (2013), "The influence of institutional structure on the development of innovation and investment activities of enterprises", *Economics: Realities of Time. Economics of Industry and Organization of Production*, No. 2(7), pp. 47-51, available at: <https://lib.udau.edu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/7739d41c-c968-4c0b-bb98-fbb6e48c82ac/content> (accessed 25 March 2024).

15. Datskiv R.M. (2006), *Economic Security of the State in the Conditions of Global Competition*, Center of Europe, Lviv.

16. Didenko Ye.O. and Motorna Yu.S. (2018), "Features of formation of innovative security of an enterprise", *Efficient Economy*, No. 1, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/46.pdf (accessed 24 March 2024).

17. Diachenko O.A. and Artemenko L.P. (2015), "Economic security of innovation-oriented enterprises in the context of European integration", *Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"*, No. 12, pp. 173-180, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2015_12_28 (accessed 23 March 2024).

18. Diachenko O.A. and Artemenko L.P. (2014), "The innovative component of economic security of the enterprise", *Collection of Scientific Works of Young Scientists "Actual Problems of Economics and Management"*, No. 8, available at: <https://ela.kpi.ua/items/9967c497-6111-48a1-a0ce-821bb72c0a03> (accessed 24 March 2024).

19. Zaichenko V.V. and Kovalenko S.V. (2013), "Economic security of the enterprise: essence and main components", *Scientific Works of Kirovohrad National Technical University. Economic Sciences*, No. 23, pp. 410-414.

20. Zubko T.L. (2016), "Methods of determining the economic security of the enterprise", *Economics. Management. Business*, No. 2 (16), pp. 69-76.

21. Koshembar L.O. (2009), "The mechanism of improving the system of economic security of economic entities on the basis of tax optimization", *PhD Thesis Abstract*, Kyiv, 21 p.

22. Kulazhenko V.V. (2012), "Features of the innovative component of economic security of the enterprise", *Bulletin of KNUTD*, No. 2, pp. 123-127.

23. Lebedko S.A. (2015), "Systematization of theoretical approaches to defining the concept of 'economic security of the enterprise'", *Efficient Economy*, No. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4512> (accessed 22 March 2024).

24. Maslak O.O. (2014), "Security of innovative development of industry as a component of national

security of the country", *Business Inform*, No. 7, pp. 93-97.

25. Melikhova T.O. (2018), "Scientific approaches to defining the essence of the concept of 'economic security of the enterprise'", *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. International Economic Relations and the World Economy*, Uzhhorod, No. 17, Part 1, pp. 167-170, available at: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/17_1_2018ua/38.pdf (accessed 24 March 2024).

26. Mishyn O.Yu. and Mishyna, S.V. (2012), "The essence of the concept of 'economic security of the enterprise'", *Bulletin of Transport Economics and Industry*, No. 38, pp. 86-92, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2012_38\(dodatok\)_19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2012_38(dodatok)_19) (accessed 22 March 2024).

27. Naumenko Ye.Yu. (2017), "The structure of economic security of the enterprise in a crisis", *Young Scientist*, No. 6, pp. 466-471.

28. Panchenko V.A. (2015), "Systematization of approaches to the interpretation of the concept of 'economic security of enterprises'", *Efficient Economy*, No. 6, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6512> (accessed 24 March 2024).

29. Pukhalska H.V. and Khrystych, H.O. (2008), "Economic security of the enterprise: essence and its components", *Bulletin of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, Vol. 1, No. 6, pp. 197-200.

30. Razumova H. and Usatenko, A. (2022), "Personnel security as a component of economic security of the enterprise", in *International and National Security: Theoretical and Applied Aspects*, Proceedings of the VI International Scientific and Practical Conference, Dnipro, 11 March 2022, Dnipro, pp. 166-167.

31. Sosnovska O.O. and Zhytar, M.O. (2018), "Economic security of the enterprise: essence and features of support", *Accounting and Finance*, No. 3 (81), pp. 124-132.

32. Tkachuk H.O. (2020), "Components of economic security of the enterprise: an important scientific aspect", *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Economics and Management*, No. 41, pp. 39-45, doi: <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2019-41-6>

33. Turylo A.M., Zinchenko O.A. and Turylo A.A. (2014), "Innovations as a key factor of economic and financial security of the enterprise in the conditions of foreign economic activity", *Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property*, Vol. 1, No. 10, Tome 2, pp. 224-229.

34. Prokopenko O.V., Shckola, V.Yu. and Shcherbachenko, V.O. (Eds.) (2017), *Management of the Innovative Component of Economic Security*, Monograph, in 4 vols., Vol. 1, Trytoriia, Sumy, 464 p., available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/231758678.pdf> (accessed 25 March 2024).

35. Chorna O.Yu. (2016), "The main functional components of economic security of an integrated industrial structure", *Bulletin of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University*, No. 6 (230), pp. 187-193, available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/84594166.pdf> (accessed 23 March 2024).

36. Shevchenko I. (2008), "Features of formation of the system of economic security of the enterprise", *Young Science*, No. 10, pp. 178-181.

37. Shemaieva L.H. (2010), "Economic security of enterprises in strategic interaction with environmental entities", *Doctor's Thesis Abstract*, Kyiv, 40 p.

38. Shenderivska L.P. and Kvasko, A.V. (2021), "Directions of development of innovative potential of enterprises", *Economic Space*, No. 166, pp. 74-80, available at: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/816/791> (accessed 20 September 2022).

39. Shkarlet S.M. (2007), *Economic Security of the Enterprise: An Innovative Aspect*, Monograph, NAU Book Publishing House, Kyiv, 436 p.

40. Ardito, L., Petruzzelli A. M., Dezi, L., Castellano, S. The influence of inbound open innovation on ambidexterity performance: does it pay to source knowledge from supply chain stakeholders? *Journal of Business Research*. 2020. Vol. 119. P. 321-329.

41. Bouncken, R. B., Kraus, S., RoigTierno N. Knowledge- and innovation-based business models for future growth: Digitalized business models and portfolio considerations. *Review of Managerial Science*. 2021. Vol. 15. No. 1. P. 1-14.

42. Hacklin, F., Björkdahl J., Wallin M. W. Strategies for business model innovation: How firms reel in migrating value. *Long range planning*. 2018. Vol. 51. No. 1. P. 82-110.

43. Hviniashvili T., Rezchikov V. (2019) Innovative component of national economic security. *Österreichisches Multiscience Journal* (Innsbruck, Austria), 2019. VOL 2, No22. C. 7-11.

Abstract

GRYNKO Tatyana, HVINIASHVILI Tetiana, BIRIUKOVA Polina
The innovative component of the enterprise's economic security

The article investigates the innovative component of the economic security of an enterprise. It considers different approaches to defining the concept of «economic security of an enterprise» and systematizes its key components. Particular

attention is paid to the role of the innovative component in ensuring the economic stability and competitiveness of an enterprise. The essence of the concept of «innovative security of an enterprise» is analyzed from different scholarly perspectives. The main groups of risks affecting innovative security are identified: technological, market, and project risks. A system of indicators for evaluating the effectiveness of innovations is examined, considering the specifics of innovative activities. The necessity of an integrated approach to managing innovative security at an enterprise is substantiated.

Ensuring an adequate level of economic security is critical to the viability and efficient functioning of the enterprise. In this context, the innovative aspect occupies a prominent place, as it allows to adapt to the changing environment, increase competitiveness and ensure sustainable development. Also, it can be concluded that the innovative security of the enterprise is a complex state caused by the action of internal and external factors, which creates a favorable environment for the generation and implementation of innovations in all spheres of activity in order to achieve long-term competitiveness, the most efficient use of resources and the minimization of risks. In turn, the effective management of innovation security requires the implementation of systemic measures, such as: monitoring and minimization of innovation risks, formation of an innovation environment, implementation of an innovation strategy, application of relevant indicators for evaluating the effectiveness of innovations. Thus, the appropriate level of innovative security is the key to strengthening the economic stability of the enterprise, increasing its flexibility and adaptability in a dynamic market environment, as well as achieving long-term competitive advantages.

Key words: economic security, enterprise, economic security of an enterprise, components of economic security, innovative security, innovative security of an enterprise, innovations.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2024 р.

Бібліографічний опис статті:

Гринько Т. В., Гвініашвілі Т. З., Бірюкова П. В. Інноваційна складова економічної безпеки підприємства. *Innovation and Sustainability*. 2024. № 2. С. 20-32.

Grynko T., Hviniashvili T., Biriukova P. (2024) The innovative component of the enterprise's economic security. *Innovation and Sustainability*, no. 2, pp. 20-32.

